

บทที่ ๒

งานด้านการเขียนและงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

ในปัจจุบันได้มีผู้ทำการวิจัยเกี่ยวกับวิชาสังคมศึกษาอย่างกว้างขวางสำหรับในประเทศไทย ผู้วิจัยส่วนใหญ่ทำการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา มิได้เน้นเรื่องการศึกษา โปรแกรมวิชาสังคมศึกษาโดยตรง แต่อย่างไรก็ตามการวิจัยบางเรื่องก็มีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้คือ

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ สมศรี สุวรรณนิษฐ์^๑ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสำรวจอุปกรณการสอนวิชาสังคมศึกษา ในโรงเรียนรัฐบาลสวนกลางประจำปี ๒๕๐๔" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจอัตราส่วนระหว่างนักเรียนกับอุปกรณ์การสอนวิชาสังคมศึกษา ตลอดจนศึกษาทัศนคติปัญหาและอุปสรรคในการใช้อุปกรณ์การสอนวิชาสังคมศึกษาเพื่อหาทางแก้ไข และปรับปรุงการใช้อุปกรณ์การสอนวิชาสังคมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สมศรี สุวรรณนิษฐ์ ได้ทำการวิจัยโดยออกแบบสอบถามไปยังครูโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนในโครงการปรับปรุงรวม ๕ โรงเรียน ผลของการวิจัยปรากฏว่า จำนวนและชนิดของอุปกรณ์ยังไม่เพียงพอ ครูขาดความพร้อมและความสามารถในการใช้อุปกรณ์การสอน ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่า กระทรวงศึกษาธิการ ควรจัดให้มีการสัมมนา และเปิดอบรมวิชาโสตทัศนศึกษาให้แก่ครูที่สอนวิชาสังคมศึกษา โดยที่ทางโรงเรียนควรจัดงบประมาณและบริการ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ครูในการสร้าง การใช้ และการเก็บอุปกรณ์ ทั้งนี้เพื่อช่วยเสริมสร้างให้ครูมีความสามารถและมีทัศนคติที่ดีในการใช้อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน นอกจากนี้ในแต่ละท้องถิ่น ควรจะมีศูนย์วัสดุกลาง โดยอาจจัดตั้งขึ้นตามวิทยาลัยครู เพื่อเป็นแหล่งวัสดุให้โรงเรียนในท้องถิ่นนั้นยืมใช้ได้

^๑ สมศรี สุวรรณนิษฐ์, "การสำรวจอุปกรณ์การสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลสวนกลาง" วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๐๔.

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ อารีรัตน์ สุภเมธี^๒ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์นอกสถานที่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดพระนคร-ธนบุรี" เพื่อที่จะได้ ศึกษาถึงวิธีการที่จะทำให้การศึกษาภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์นอกสถานที่ให้ผลแก่นักเรียนมากที่สุด ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนสาธิต รวม ๘ โรงเรียน ผลการวิจัยปรากฏว่านักเรียนส่วนมากเคยไปศึกษาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์นอกสถานที่เพียงปีละครั้งหรือไม่เคยไปเลย ระยะเวลาในการไปศึกษานอกสถานที่ส่วนมากไปวันเดียวกลับ และพาหนะเดินทางไม่สะดวกพอ นอกจากนี้แล้วโรงเรียนต่าง ๆ ยังไม่ได้ทำการวัดผลทุกครั้งที่เกิดจากการศึกษานอกสถานที่ การวัดผลส่วนใหญ่วัดโดยการเขียนรายงาน ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ในการพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ควรให้นักเรียนทราบความมุ่งหมายในการไปอย่างชัดเจน กำหนดระยะเวลาในการไปศึกษานอกสถานที่ควรให้พอเหมาะ เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาอย่างทั่วถึง กระทรวงศึกษาธิการ ควรจะมีบริการรถ โดยคิดค่าเช่าในราคาถูก และควรที่จะจัดตั้งสมาคมท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาน้อย่างในต่างประเทศ

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ภัทรพร ทิพย์รักษา^๓ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการที่ครูสอนสังคมศึกษาต้องการ" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความต้องการของครูผู้สอนวิชาต่าง ๆ ในสายสังคมศึกษาทางด้านวิชาการ เพื่อหาทางปรับปรุงการสอนให้ดียิ่งขึ้น ภัทรพร ทิพย์รักษา ได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูที่สอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ และปีที่ ๕ ของโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ ประเภทละ ๑๘ โรงเรียน ผลของการวิจัยปรากฏว่า ครูสอนสังคมศึกษาส่วนใหญ่ต้องการมีส่วนร่วมในการทำหลักสูตร และประมวล

^๒ อารีรัตน์ สุภเมธี, "การศึกษาภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ นอกสถานที่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพระนคร-ธนบุรี" วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์บัณฑิต แผนกศึกษามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๐๕.

^๓ ภัทรพร ทิพย์รักษา "ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการที่ครูสอนสังคมศึกษาต้องการ" วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์บัณฑิต แผนกศึกษามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๐๖.

การสอนวิชาสังคมศึกษา เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเสนอปัญหาต่าง ๆ ต้องการให้ปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับแบบเรียนใหญ่ถูกต้องสอดคล้องกับหลักสูตรที่ใช้ในปัจจุบัน ต้องการให้มีการอบรมวิชาสังคมศึกษาปีละครั้ง ครูส่วนมากเต็มใจรับฟังและปฏิบัติตามคำแนะนำของศึกษานิเทศก์ ใ้เสนอให้ศึกษานิเทศก์จัดเอกสารที่เป็นศูนย์รวมข่าวให้ความรู้ และตอบปัญหาทางวิชาสังคมศึกษาแจกแก่โรงเรียน ต้องการให้โรงเรียนจัดห้องสังคมศึกษา เพื่อความสะดวกในการสอน และการเก็บอุปกรณ์การสอน นอกจากนี้ยังเสนอว่าครูสอนสังคมศึกษา ควรมีชั่วโมงสอนไม่เกินสัปดาห์ละ ๑๔ ชั่วโมง เพราะต้องการเวลาสำหรับเตรียมการสอนและศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ จิตรบุญรวม เฒ่าวัฒนา ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสำรวจปัญหาและอุปสรรคในการสอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" โดยมีความประสงค์เพื่อรวบรวมว่าปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการสอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเฉพาะสายสามัญ ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูและนักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ โรงเรียนสาธิต และโรงเรียนในโครงการปรับปรุงของกรมวิสามัญศึกษาในจังหวัดพระนครและธนบุรี จำนวน (ตัวอย่าง) ประชากร ๕๐๐ คน ครู ๑๐๐ คน ใน ๒๐ โรงเรียน นักเรียน ๓๐๐ คน ใน ๑๐ โรงเรียน การวิเคราะห์ผลคิดเป็นร้อยละและเสนอในตาราง ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่าวิธีการสอนของครูยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โรงเรียนมีอุปกรณ์การสอนน้อย และไม่คอยทันสมัย มีหนังสือสำหรับคนควานน้อยเกินไป ไม่มีห้องสังคมศึกษาและโรงเรียนไม่มีชุมนุมสังคมศึกษาสำหรับครูและนักเรียนได้ร่วมมือกันจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาให้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ขอเสนอแนะว่า การที่จะปรับปรุงการสอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นให้ดีขึ้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย เช่น ตัวครูเองจะต้องหาทางปรับปรุง บุคลิกภาพ และวิธีการสอนของตนให้ดียิ่งขึ้น และหมั่นหาความรู้เสมอ กระทรวงศึกษาธิการควรจัดการอบรมครู ปรับปรุงหลักสูตร ประมวลการสอน และแบบเรียนให้ดีและเหมาะสมยิ่งขึ้น โรงเรียนต้องช่วยเหลือในการจัดบริการต่าง ๆ สำหรับครู เช่น จัดทำหนังสือสำหรับศึกษาค้นคว้า และอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ สุปราณี โคตรจรัส^๕ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "แนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอนวิชาสังคมศึกษา ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" วัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูและนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาล ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๘ โรงเรียน ครู ๑๐๐ คน และนักเรียน ๑๐๖๔ คน วิเคราะห์ผลเป็นร้อยละและเสนอในตาราง จากการวิเคราะห์ขอมูล ปรากฏว่า ครูและนักเรียนส่วนมากมีทัศนคติที่ดีต่อการสอนวิชาสังคมศึกษา แต่การสอนยังมีประสิทธิภาพน้อย เนื่องจากความไม่สอดคล้องระหว่างเนื้อหาของหลักสูตร การกำหนดคะแนน และการกำหนดเวลาเรียนสำหรับวิชานี้ ภาระการสอนของครูมีมาก และประสบปัญหาในเรื่องการใช้อุปกรณ์การสอน และขาดแคลนอุปกรณ์การสอนที่ทันสมัย อีกประการหนึ่งนักเรียนไม่ค่อยสนใจและไม่อยากเรียนวิชาสังคมศึกษา นอกจากนี้ได้พบว่าหนังสือแบบเรียนยังไม่เหมาะสมทั้งด้านเนื้อหาวิชาและสภาพหนังสือ หนังสืออ่านประกอบของนักเรียนมีน้อยเกินไป สุปราณี โคตรจรัส ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า การที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาให้ดีขึ้นนั้น ครูควรปรับปรุงวิธีการสอน เตรียมการสอนและค้นคว้าหาความรู้ประกอบการสอนอย่างดี ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อปรับปรุงการสอนของตนเองอยู่เสมอ กระทรวงศึกษาธิการควรปรับปรุงประมวลการสอน หนังสือแบบเรียนให้เหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถของนักเรียนและให้ทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบัน นอกจากนี้ควรมีสื่อมวลชนที่ศึกษานานเทศน์ให้มากพอที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ครู ในด้านปรับปรุงการสอน และเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการให้สูงขึ้น

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ยุทธวีวัฒน์ วนิชจินดา^๖ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษากับผลสำเร็จในการเรียนวิชาสังคมศึกษาใน

001641

^๕ สุปราณี โคตรจรัส, เรื่องเดิม.

^๖ ยุทธวีวัฒน์ วนิชจินดา, "ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ผลสำเร็จในการเรียนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยม" วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา คณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๓.

ชั้นมัธยม" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงกิจกรรมเสริมหลักสูตร วิชาสังคมศึกษาและหาความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษากับผลการเรียนวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพระนคร ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูสอนสังคมศึกษา ๓๐ คน และนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๒-๓ ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ จำนวน ๘ โรงเรียน ขอบเขตของครูที่ได้นำมาวิเคราะห์เป็นร้อยละ ส่วนแบบสอบถามของนักเรียนได้นำมาคิดคะแนนในการรวมกิจกรรมเพื่อหาความสัมพันธ์กับคะแนนสอบวิชาสังคมศึกษา โดยคำนวณออกมาเป็นค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)

ผลการวิจัยปรากฏว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ครูนิยมจัดได้แก่ การให้นักเรียนติดตามความเคลื่อนไหวประจำวันจากหนังสือพิมพ์ วิหุและโทรทัศน์ จัดทำป้ายประกาศ ป้ายนิเทศเกี่ยวกับสังคมศึกษาและชาวสำคัญ การเชิญวิทยากรมาบรรยาย การพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ ส่วนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร สังคมศึกษากับผลการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียน แสดงว่า การรวมกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษามีผลต่อการเรียนวิชานี้มาก ผู้วิจัยได้ขอเสนอแนะว่าผู้บริหารควรให้ความร่วมมือ และสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรขึ้นในโรงเรียน โดยจัดหาอุปกรณ์ทางด้านโสตทัศนศึกษา ปรับปรุงห้องสมุด จัดให้มีชั่วโมงกิจกรรมเสริมหลักสูตร ครูควรพยายามให้นักเรียนมีส่วนร่วมจัดรายการกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รู้จักแสดงความคิดเห็น และนักเรียนควรให้ความร่วมมือกับครูในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับผู้ปกครองควรส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ นอกจากนี้ครูผู้สอนควรทำบันทึกรายงานผลงานของนักเรียนไว้เปรียบเทียบชี้แจงผลประโยชน์ที่ได้รับจากการมีกิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือสิ่งที่ควรแก้ไขปรับปรุงเสริมสร้าง เพื่อเป็นหลักฐานให้ผู้บริหารได้สนับสนุนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่อไป

สำหรับการวิจัยในต่างประเทศที่พอจะเกี่ยวข้องกับโปรแกรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษานั้น ได้มีผู้ทำการวิจัยซึ่งอาจนำมาศึกษาและพิจารณาเป็นแนวทางประกอบการวิจัยเรื่องนี้ได้ดังนี้คือ

ในปี ค.ศ. ๑๙๖๑ David Bernard Bidna^๓ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Social Studies Programs for Academically Talented High School Students" โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาโปรแกรมวิชาสังคมศึกษาสำหรับนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความสามารถทางวิชาการสูง ในแง่การดำเนินงานในปัจจุบันและการส่งเสริมสนับสนุนโปรแกรมนี้ ผลของการวิจัยพบว่า

๑. โรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินการโดยแบ่งกลุ่มนักเรียนตามระดับความสามารถ จัดชั้นเรียนพิเศษและปรับปรุงชั้นเรียนเดิมให้ดีขึ้น นอกจากนี้ก็มีโปรแกรมในฤดูร้อน มีชมรม และมีวิชาเลือกให้เป็นพิเศษ
๒. ประมาณ $\frac{2}{3}$ ของโรงเรียนมีโปรแกรมตามแบบเดิมเหมือนเมื่อ ๕ ปีที่แล้ว ประมาณ $\frac{1}{3}$ ของโรงเรียนทั้งหมดได้พิจารณาที่จะขยายโปรแกรมพิเศษขึ้น
๓. มีชั้นเรียนพิเศษในวิชาประวัติศาสตร์ วิชาเกี่ยวกับการปกครองและเศรษฐศาสตร์
๔. การสอนในโปรแกรมพิเศษนี้ เน้นหนักทางด้านความพยายามของนักเรียน การอ่านเพิ่มเติม การศึกษาวิจัยด้วยตนเอง และการใช้ประโยชน์จากห้องสมุด
๕. มีโรงเรียนประมาณ $\frac{2}{3}$ ของทั้งหมดที่เขียนวัตถุประสงค์ของโปรแกรมไว้
๖. การประเมินผลโปรแกรมมีโรงเรียนไม่ถึง $\frac{1}{3}$ ของโรงเรียนทั้งหมดที่ใช้วิธีการหลาย ๆ วิธี เช่น ไขข้อทดสอบ การสังเกตของครู การส่งแบบสอบถามไปยังผู้ปกครองและนักเรียน และติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนที่จบการศึกษาออกไปแล้ว
๗. โปรแกรมพิเศษนี้ มีผลทำให้บรรยากาศในการเรียนรู้ดีขึ้น นักเรียนมีความพยายามเพิ่มมากขึ้น และช่วยปรับปรุงขวัญของโรงเรียน

ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะดังนี้คือ

๑. ควรจัดให้มีโปรแกรมพิเศษสำหรับนักเรียนที่มีความสามารถในด้านวิชาสังคมศึกษา การวางแผนโปรแกรมดังกล่าว ควรทำอย่างระมัดระวังในแง่ของวัตถุประสงค์ หลักสูตร และ

^๓ David Bernard Bidna, "Social Studies Programs for Academically Talented High School Students," Dissertation Abstracts (Vol. 22 No. 5 November, 1961), pp. 1459-1460.

เกณฑ์ในการเลือก สำหรับนักเรียนและครู

๒. หลักสูตรพิเศษและการบริหารงานควรจะต้องสอดคล้องกันโดยความต้องการของแต่ละโรงเรียน และควรที่จะวางแผนในแง่ของเกณฑ์ที่ได้จัดตั้งขึ้นในวิชานี้ และการศึกษาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๓. นักเรียนในโปรแกรมพิเศษควรจะมีการศึกษาอย่างคร่ำเคร่งและมีมาตรฐานความสำเร็จสูง

ในปี ค.ศ. ๑๙๗๐ Billy Gene Reynolds ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Social Studies Practices in Selected Secondary School in East Tennessee" โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนามาตรฐานในการประเมินโปรแกรมสังคมศึกษาและเกณฑ์ปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบัน ของโรงเรียนระดับมัธยมในรัฐเทนเนสซี

ผลจากการวิจัยปรากฏว่าครูส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญการสอนทางด้านวิชาการที่ส่วนมาก เคยรวมกิจกรรมที่จัดขึ้นเกี่ยวกับสังคมศึกษา แต่ก็มีครูเพียงเล็กน้อยที่เป็นสมาชิกของสมาคมทางการศึกษา หรืออ่านวารสารเกี่ยวกับสังคมศึกษาเป็นประจำ ครูส่วนมากไม่มีเวลาว่างในระหว่างภาคเรียน ซึ่งเป็นอุปสรรคในการพัฒนาความคิดใหม่ ๆ อย่างไรก็ตามก็ยังมีการสอนแบบทีม หรือการร่วมกันสอนอยู่บ้าง

วิธีการสอนที่ครูนิยมใช้กันมากที่สุดก็คือ role-play การนำเข้าสู่บทเรียนโดยวิธี inquiry มีน้อย การสอนส่วนใหญ่เน้นด้านเศรษฐศาสตร์ มานุษยวิทยาและเรื่องระหว่างประเทศ การใช้ประโยชน์จากการศึกษาเป็นรายบุคคล (case studies) หรือ primary sources มีน้อย ครูสอนวิชาประวัติศาสตร์มักจะเน้นทางด้านการเมือง สังคม และประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ แต่ก็ยังคงยึดถือ การนำเข้าสู่บทเรียน แบบ Chronological

๘ Billy Gene Reynolds, "Social Studies Practices in Selected Secondary Schools in East Tennessee," Dissertation Abstracts International (Vol. 30 No. 11 May, 1970), p. 4879-A.

approach อยู่ การใช้ programmed materials, ตำราหลาย ๆ เล่ม และเนื้อหาวิชา จากการอ่านหนังสือหลาย ๆ ระเบียบยังอยู่ในขอบเขตจำกัดมาก ครูส่วนใหญ่กล่าวว่า การปรับปรุง ตำราเรียนใหม่ ๆ จะเป็นไปตามแต่การพิจารณาว่าควรจะเน้นอะไรในการสอนวิชาสังคมศึกษา ร้อยละ ๗๐ ของครูทั้งหมดชอบ inservice program ซึ่งจะสาธิตและอธิบายความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับสังคมศึกษาให้กับตน

ในปี ค.ศ. ๑๙๗๐ Robert James Conrad ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Study of the Relationship Between Lesson Planning and Teacher Behavior in the Secondary Classroom" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาว่าขอบเขตและคุณภาพของการวางแผนของครูจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของครูและนักเรียนในชั้นเรียนหรือไม่ จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องพบว่ามีการศึกษาหลายคนเกรงว่าการวางแผนอย่างละเอียด อาจจะทำให้ขาดความยืดหยุ่น ขาดความเป็นปกติวิสัย และขาดแรงจูงใจในชั้นเรียน การดำเนินงานวิจัย ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์และการสังเกตการสอนในชั้นเรียน เพื่อใช้ในการวิเคราะห์และวัดขอบเขต ตลอดจนคุณภาพในการวางแผนของครูแต่ละคน จากการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างการวางแผนและแนวโน้มเกี่ยวกับการพูดของครูในชั้นเรียน ครูที่วางแผนการสอนไว้อย่างกว้าง ๆ มีแนวโน้มที่จะพูดน้อยในชั้นเรียน ประสิทธิภาพในการสอนของครูมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญต่อการวางแผนของครู ครูที่มีประสิทธิภาพมากจะวางแผนมากกว่าครูที่มีประสิทธิภาพน้อย นอกจากนี้การวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าเนื้อหาวิชามีอิทธิพลต่อการวางแผนและพฤติกรรมในชั้นเรียน เช่น ครูสอนคณิตศาสตร์ จะมีการวางแผนน้อยกว่าครูที่สอนวิชาอื่น ๆ

นอกจากการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาแล้วยังได้มีการเคลื่อนไหวทางคานหลักสูตร วิธีการสอนต่าง ๆ เกี่ยวกับวิชาสังคมศึกษาตลอดจนบทความเกี่ยวกับโปรแกรมวิชาสังคมศึกษาคงนี้คือ

Robert James Conrad, "A Study of the Relationship Between Lesson Planning and Teacher Behavior in the Secondary Classroom," Dissertation Abstracts (Vol. 31 No. 4 October 1970), p.1680.

เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๖๒ ได้มีการประชุมครั้งสำคัญเกี่ยวกับหลักสูตรสังคมศึกษา^{๑๐} ที่

Edicott House ของสถาบัน M.I.T., Dedham, Massachusetts โดยมี American Council of Learned Societies และ Educational Services, Incorporated เป็นผู้อนุวัติมีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ ๕๐ คน จากโรงเรียนและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ประชุมได้พิจารณาเรื่องหลักสูตรสังคมศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยม โดยได้ย้่ววิธีการที่เคยใช้ในการทำหลักสูตรคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์เป็นแนวทาง แต่ปรากฏว่าการคิดหาโครงสร้างของวิชา (Structure) ในสาขาสังคมศาสตร์นั้น บางวิชาที่จัดได้ง่าย บางวิชาที่จัดได้ยาก ที่ประชุมจึงมีความเห็นว่าไม่ควรจัดวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาแยก แต่ควรที่จะจัดเป็นวิชารวมจนถึงชั้นมัธยม นอกจากนี้ในกรณีการจัดเป็นวิชาเลือกเท่านั้น

ในที่ประชุมครั้งนี้ มีความเห็นว่าการสอนสังคมศึกษาควรใช้สถานการณ์ที่เป็นจริง ใช้วิธีการศึกษาที่คนควาจริง ๆ เช่น ในการสอนประวัติศาสตร์ก็ควรให้เด็กรู้สึกว่ามีเหตุการณ์เกิดขึ้นจริง ๆ ในยุคนั้น ห้องเรียนควรมีแผนที่เอกสาร เครื่องมือ สิ่งจำลอง กระจกใสฉนวนฟิล์ม หนังสือ ฯลฯ เป็นเครื่องมือประกอบการศึกษาค้นคว้า เด็กเด็กให้ใช้วิธีการของนักวิทยาศาสตร์ในการเรียนรู้ เด็กให้มีความคิดวิพากษ์วิจารณ์ รู้จักแก้ปัญหา การเรียนบางเรื่องก็ควรให้เด็กซึ่งพอสมควร แทนที่จะเรียนพอไหนดาน ๆ ไป ดังที่เคยปฏิบัติมา

สำหรับความเคลื่อนไหวในต่างประเทศเกี่ยวกับวิธีสอนสังคมศึกษา John U. Michaelis^{๑๑} ได้สรุปความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการสอนสังคมศึกษาไว้ในเอกสารชื่อ Using Current Curriculum Developments ของ Association for Supervision and Curriculum Development ไว้ดังต่อไปนี้

๑. ได้มีการเน้นความสำคัญของการสอนให้เกิดความคิดรวบยอดที่เป็นพื้นฐาน

^{๑๐} หน่วยงานนี้เทศก กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือนิเทศการศึกษา วิชาสังคมศึกษา (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๓), หน้า ๑๘.

^{๑๑} หน่วยงานนี้เทศก, เรื่องเดิม, หน้า ๔๑-๔๒.

(Basic concepts) มากขึ้น โดยเห็นว่าถ้าผู้เรียนมีความคิดรวบยอดเป็นพื้นฐานไว้ก่อน ก็จะช่วยให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดีกว่าเดิม

๒. ได้มีการเน้นเกี่ยวกับวิธีสอนว่า ควรจะให้ให้นักเรียนค้นพบด้วยตัวเองหรือกฎเกณฑ์ (Generalizations) ในวิชาสังคมศึกษาได้ด้วยตนเอง หมายความว่าส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้โดยตนเอง

๓. ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ตั้งแต่ชั้นต้น ๆ ต่อมาก็ค่อย ๆ ขยายให้กว้าง และลึกซึ้งเพิ่มขึ้นตามลำดับในชั้นสูง ๆ วิธีการนี้จะทำให้สิ่งที่เรียนปรากฏซ้ำกันในชั้นต่าง ๆ ตั้งแต่ชั้นต้นจนถึงชั้นสูง ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้เด็กเกิดความเข้าใจสิ่งที่เรียนแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น

๔. มุ่งให้เกิดทัศนคติว่าความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ ยังไม่สมบูรณ์ถึงที่สุดและยังไม่ยุติลงได้ การค้นคว้าใหม่ ๆ อาจจะทำให้พบสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งยอมทำให้หลักเกณฑ์ความรู้ที่มีอยู่เดิมเปลี่ยนแปลงไปอีก ฉะนั้นการเรียนรู้จึงไม่มีวันจบสิ้น

๕. ส่งเสริมให้เด็กรู้วิธีการค้นคว้าสร้างความรู้ใหม่ (Method of Inquiry) ของนักวิทยาศาสตร์ทางสังคม เพื่อฝึกให้นักเรียนใช้วิธีการของนักปราชญ์ทางสังคม ในด้านการค้นคว้าหาความรู้ในวิชานี้

๖. ส่งเสริมให้เด็กมีทักษะในการศึกษาหาความรู้ได้ตามลำพัง

๗. ส่งเสริมให้มีการเรียนประเด็นหรือปัญหาขัดแย้งในทางสังคมโดยไม่มีการชวนเชื่อหรือจูงใจให้รับความคิดเห็นไปทางหนึ่งทางใด ส่งเสริมให้มีความคิดวิพากษ์วิจารณ์ และตัดสินใจ เหตุการณ์ด้วยจิตใจที่เป็นกลาง

๘. ส่งเสริมให้เด็กเรียนเหตุการณ์ปัจจุบันให้รู้ทั่วไป แทนที่จะเรียนแต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่จุดศูนย์กลางแห่งหนึ่งแห่งใดโดยเฉพาะ

๙. พิจารณาบทบาทของค่านิยม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์

๑๐. ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจวัฒนธรรมของบรรดาชาติต่าง ๆ

ความเคลื่อนไหวดังที่กล่าวมานี้ ยังไม่ยุติแน่นอนลงอย่างใด แต่ก็มีแนวโน้มที่จะส่งเสริมให้เด็กโคคนควหาความรู้ด้วยตนเอง

ในปี ค.ศ. ๑๙๖๕ Richard E. Banister^{๑๒} ได้เขียนบทความเรื่อง "A Social Studies Program for the Space Age" ได้กล่าวว่า สังคมศึกษาเป็นวิชาที่กำลังเริ่มต้นตัว วารสารทางสังคมศึกษาได้ลงบทความเกี่ยวกับโปรแกรมสังคมศึกษาในปัจจุบันและเสนอให้มีโปรแกรมใหม่ โดยได้อภิปรายถึงเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาว่า เนื้อหาวิชาสังคมศึกษาเน้นหนักไปทางด้านอดีตมากกว่าในปัจจุบัน ซึ่งเนื่องมาจากการเพิ่มประชากร การเคลื่อนไหวของชาติใหม่ ๆ และการพัฒนาทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วทำให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้พิมพ์ตำราไม่อาจเสนอความเห็นและข้อความที่ละเอียดถูกต้องได้ บุคคลเหล่านี้จึงมักจะเน้นเนื้อหาที่ถูกต้องแน่นอนและปลอดภัยซึ่งเป็นเรื่องในอดีตมากกว่า

จากการไปสังเกตการสอน และสนทนากับครูผู้สอน ตลอดจนอภิปรายปัญหาต่างๆ กับศึกษานิเทศก์ (supervisor) ผู้เขียนได้ลงความเห็นว่ามีครูเพียงเล็กน้อยที่ทราบว่าทำไมจึงสอนวิชาสังคมศึกษา ครูบางคนกล่าวว่าสอนไปตามหนังสือ หรือสอนสังคมศึกษาเพราะวิชานี้เป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องเรียนของโปรแกรมประจำวัน มีครูเพียงเล็กน้อยเท่านั้นที่สอนเพื่อที่จะเป็นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเข้าใจ และพฤติกรรมของนักเรียน

ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่าครูสังคมศึกษาคควรเน้นถึงความสำคัญของเหตุการณ์สำคัญ ๆ และปัญหาต่าง ๆ ในสังคมปัจจุบัน โดยพลิกแพลงสิ่งเหล่านี้มาไว้ในหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านมีความเห็นว่าเนื้อหาเหล่านี้ ควรจะได้รับการปรับปรุง โดยนำเนื้อหาใหม่ ๆ เข้ามามีในหลักสูตร และเปลี่ยนลำดับเนื้อหาวิชา คือ แทนที่จะจำกัดการศึกษาของเด็กไว้เพียงสิ่งไกล ๆ ตัว โปรแกรมนี้จะนำเด็กไปยังสถานการณ์ไกล ๆ ตั้งแต่เยาว์วัย

^{๑๒} Richard E. Banister, "A Social Studies Program for the Space Age" The Social Studies, (Vol. LVII No. 5 October 1965), pp. 166-172.

นอกจากนี้แล้วก็ยังมีการเรียกร้องให้มีการสอนประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และหน้าที่พลเมืองแบบ แยกเป็นรายวิชา (seperate subject) แต่นักการศึกษาที่ยอมรับความคิดนี้อย่างช้า ๆ เพราะแม่แก่นักประวัติศาสตร์ก็ยังยอมรับว่าวิชาประวัติศาสตร์มีความสัมพันธ์กับวิชาภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยาและวิชาอื่นๆ โดยที่วิชาเหล่านี้เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์อย่าง เดียวกัน จะแตกต่างกันก็ตรงที่ความคิดเห็นและความมุ่งหมายของวิชาเหล่านั้น ข้อเสนอ นำ คังกล่าวข้างต้นหลายข้อมีส่วนดี และมีส่วนสำคัญในการสนับสนุน โปรแกรมสังคมศึกษา แต่ อย่างไรก็ตามก็ไม่มีข้อใดจะสามารถแก้ปัญหาทั้งหมดที่โลกกล่าวมาข้างต้น

เพื่อที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังโลกกล่าวมาแล้ว ผู้เขียนต้องการที่จะสนับสนุนความคิด ใหม่ ๆ ดังนี้คือ

๑. หลักสูตรควรเป็นแบบการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เด็กได้ประสบแทนที่จะเป็นการสำรวจ หรือเป็นโครงเรื่องของเนื้อหา

๒. การสอนควรพิจารณาในค่านสภาพปัญหา และเตรียมเด็กโดยใช้ประสบการณ์ เพื่อให้เด็กได้ตั้งกฎเกณฑ์หรือคิดข้อสรุปด้วยตนเอง

๓. นักการศึกษาควรจะค้นหาระเบียบวิธีสอนที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และพิจารณา คว้า ระเบียบวิธีสอนต่าง ๆ ที่มีอยู่ จะสามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับที่กล่าวไว้ในทางทฤษฎีหรือไม่

๔. การสอนสังคมศึกษา ควรให้นักเรียนได้พบกับปัญหาสำคัญ ๆ แทนที่จะยึดเยียด โครงสร้างเนื้อหาจำนวนมากลงไป เพราะเนื้อหาจำนวนมากเหล่านี้ไม่เหมาะสมกับปัญหาของ สังคมปัจจุบัน เนื่องจากสังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเกินกว่าที่เนื้อหาจะเปลี่ยนแปลง ได้ทัน และในการสอนวิชาสังคมศึกษาถือว่าเป็นโอกาสที่เหมาะสมที่สุดที่จะให้นักเรียนพิจารณา ปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในขณะนี้

๕. ควรจะพัฒนาและผลิตวัสดุที่สามารถดัดแปลงแก้ไขได้อย่างกว้างขวางแทนที่จะ ยึดมั่นอยู่กับตำราเรียนเพียงเล่มเดียว ชนิดของวัสดุที่ต้องการควรเป็นหนังสือขนาดกระทัดรัด ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาใดปัญหาหนึ่ง อุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น Vidiotapes, filmstrip, microfilm,

current periodicals, และหนังสือพิมพ์ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะมีคุณค่าแก่โปรแกรมที่ยืดหยุ่นได้ (flexible program) มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

๖. ควรจะให้นักเรียนได้มีการตัดสินใจอย่างฉลาด แทนที่จะให้ครูเป็นผู้ตัดสินใจและป้อนข้อสรุปของครูให้กับนักเรียน

๗. ในการสอนวิชาสังคมศึกษา ครูควรให้ความสนใจทางด้าน ความรู้สึก หรืออารมณ์ ความผูกพันไปกับเหตุผล

๘. ควรจะเพ่งเล็งถึงความเป็นเอกลักษณ์บุคคล โดยให้เด็กได้พัฒนาไปในแนวทางของตน แทนที่จะให้ทุกคนออกมาเป็น 'ideal citizen' เหมือนกันหมด

ในการที่จะพัฒนาโปรแกรมต่าง ๆ ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดว่าจะประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. เสรีภาพในการที่จะปฏิบัตินอกเหนือไปจากสิ่งที่เคยปฏิบัติมา
๒. ชุมชนมนุษย์ที่ยินดีให้ครูทำการทดลอง
๓. การบริหารที่ยินดีให้ครูทำการทดลอง
๔. นักการศึกษาที่ตื่นตัวต่อความต้องการของนักเรียนและสังคม
๕. นักการศึกษาที่สามารถพัฒนาเนื้อหาและระเบียบวิธีใหม่ ๆ
๖. นักการศึกษาที่สามารถสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๗. นักการศึกษาที่มีความเชื่อมั่น สามารถหาแนวคิดใหม่ ๆ โดยปราศจากความรู้สึกหวั่นกลัว
๘. นักการศึกษาที่รู้จักผ่อนปรน ยินดีและสามารถเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้เหมาะสมกับปัญหาของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ผู้เขียนได้สรุปว่า โลกของเราเป็นโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่การสอนวิชาสังคมศึกษาก็ยังคงสอนด้วยวัสดุ อุปกรณ์ แบบเดิม และด้วยวิธีการแบบเดิมที่เคยทำมาเมื่อ ๓๐-๕๐ ปีที่ล่วงมาแล้ว ดังนั้นการสอนวิชาสังคมศึกษาจึงได้ขาดตอนไปไกลจากความเป็นจริง ด้วยเหตุนี้ในการสอนวิชาสังคมศึกษาจึงควรจะต้องปรับปรุง โปรแกรมสังคมศึกษาเสียใหม่ ถ้าหากจะสอนเด็กให้ได้เผชิญกับปัญหาสังคมในปัจจุบันและในอนาคต

กึ่งได้กล่าวมาแล้วว่า เพื่อให้การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาได้ผลสมความมุ่งหมาย จึงต้องการโปรแกรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาที่ได้อ้างไว้เป็นอย่างดี ซึ่ง John U. Michaelis^{๑๓} ได้กล่าวถึงคุณลักษณะในค่านต่าง ๆ ของโปรแกรมวิชาสังคมศึกษาที่มีประสิทธิภาพไว้ดังนี้คือ

๑. ความหมาย

โปรแกรมสังคมศึกษาประกอบด้วยแนวความคิดเบื้องต้นทั้งจากวิชาประวัติศาสตร์ และสังคมศาสตร์ทุกแขนง โปรแกรมจะเพ่งเล็งถึงพฤติกรรมกลุ่ม ความสัมพันธ์และการปฏิบัติต่อกันของมนุษย์ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของมนุษย์นับแต่อดีต ปัจจุบันและอนาคต

๒. วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของวิชานี้ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ ค่านิยมและทักษะในการแสวงหาความรู้

๓. พื้นฐานของวิชา

โปรแกรมวิชาสังคมศึกษาจะต้องประกอบไปด้วยความรู้ทางประวัติศาสตร์ และสังคมศาสตร์ รวมทั้งค่านิยม ความต้องการและสภาพต่าง ๆ ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้จะต้องมีการวางแผน และพัฒนาโดยเอาความรู้ทางขบวนการ การเรียนการสอน และการพัฒนาของเด็กไปใช้ได้อย่างดีที่สุด

๔. เนื้อหา

เนื้อหาจะต้องทันสมัยโดยเลือกจากวิชาพื้นฐาน คือ ประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ และจากเหตุการณ์ในปัจจุบัน

^{๑๓} John U. Michaelis, Social Studies for Children in a Democracy (4th ed., New Jersey : Prentice-Hall, Inc., 1968), pp.26-27.

๕. การจัดระเบียบ (Organization)

โปรแกรมจะต้องมีการเรียนติดต่อกันเนื่องกันจากระดับหนึ่งไปอีกระดับหนึ่ง และสามารถยืดหยุ่นแก้ไขได้

๖. การสอนและกิจกรรม

การสอนและกิจกรรมจะต้องบรรลุวัตถุประสงค์เบื้องต้นของวิชาจะต้องสนองความต้องการของแต่ละบุคคล และของชุมชน ตลอดจนหาหาความสามารถของเด็ก

๗. การประเมินผล

การประเมินผลนักเรียน จะต้องใช้วิธีการหลายอย่างและทำต่อเนื่องกันไป นอกจากนี้โปรแกรมยังต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไข ไปตามความรู้ใหม่ ๆ และสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ตลอดจนความรู้จากการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก

๘. ครู

โปรแกรมที่มีประสิทธิภาพจะต้องประกอบไปด้วยครูที่เตรียมการสอน ศึกษานิเทศก์ ที่พร้อมจะช่วยครูแก้ปัญหาในการสอน และการให้ความช่วยเหลือครูในการปรับปรุงการสอน สังคมศึกษา.